

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN
CHIȘINĂU**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: [37.091+373.3]:811.135.1(043.2)

IANA TATIANA-IRINA

**DEZVOLTAREA EXPRESIVITĂȚII VORBIRII
ELEVILOR DIN CLASELE PRIMARE
PRIN ACTIVITĂȚI DE CREAȚIE LITERARĂ**

**Specialitatea 532.02 - Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ
(Limba și literatura română)**

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale de Științe ale Educației din Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova.

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

Președintele comisiei:

BURLACU Alexandru, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Conducător științific:

ȘCHIOPU Constantin, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău

Referenți oficiali:

GORAȘ-POSTICĂ Viorica, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

MARIN Simona-Mioara, doctor în științe ale educației, profesor universitar, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

TELEMAN Angela, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Susținerea tezei de doctorat va avea loc pe 30.05.2025, ora 13.00, în ședința Comisiei de Susținere Publică din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Sala Senatului, str. I. Creangă, nr. 1, corp 2.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Președintele comisiei de susținere:

BURLACU Alexandru, dr. hab. în filologie, profesor universitar

Conducător științific:

ȘCHIOPU Constantin, dr. hab. în pedagogie, profesor universitar

Autor:

IANA Tatiana-Irina

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI	8
Capitolul 1: Repere epistemologice pentru o metodologie a dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară	8
Capitolul 2: Metodologia evaluării la elevii claselor primare a expresivității vorbirii	11
Capitolul 3: Cadrul praxiologic de implementare a modelului pedagogic de dezvoltare a expresivității vorbirii la elevii claselor primare prin activități de creație literară.....	15
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	24
BIBLIOGRAFIE.....	26
LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI	28
ADNOTARE.....	30
ANNOTATION.....	31

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Actualitatea temei derivă din contextul exigent al calității actului educațional, comunicarea eficientă a cadrului didactic devenind liantul favorabil obținerii rezultatelor înalte în procesul de învățământ. Vorbirea expresivă devine astfel o valoare integrativă a eficienței comunicării prin activități de creație literară. Actualitatea cercetării este determinată de condițiile socio-culturale, estetice, artistice și pedagogice existente, care necesită de la factorul uman gândire creativă, asociativă, spirit inventiv. Competența-cheie *Sensibilizare și exprimare culturală*, definită în Cadrul European al Competențelor-cheie pentru Învățarea pe Tot Parcursul Vieții și recunoscută de UNESCO în documentele sale internaționale, este un argument forte pentru actualitatea și importanța problematicii cercetate și joacă un rol esențial în dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor din clasele primare, întrucât stimulează creativitatea, capacitatea de interpretare și înțelegere a valorilor culturale, subliniază importanța înțelegerii și valorificării diversității culturale, precum și a dezvoltării sensibilității artistice. Această competență contribuie la formarea unor indivizi capabili să se exprime clar și empatic, aspect esențial pentru integrarea socială și succesul academic. Cercetarea noastră se încadrează în acest domeniu pentru că promovează formarea unei conștiințe culturale și artistice încă din ciclul primar. Activitățile de creație literară facilitează dezvoltarea competențelor lingvistice, construirea unor reprezentări culturale și a unei sensibilități estetice. Astfel, demersul nostru experimental contribuie la obiectivele europene și internaționale de educație pentru diversitate, creativitate și comunicare expresivă. Actualitatea cercetării este argumentată de factori și condiții care demonstrează că ea este necesară, oportună și posibilă din orice perspectivă ar fi abordată, definitorie rămânând cea epistemică care cere imperativ conceptualizarea unei metodologii care să decurgă din cunoașterea vorbirii expresive, a rolului expresivității, a impactului dezvoltării expresivității asupra formării elevilor. Dezvoltarea expresivității vorbirii prin activități de creație literară oferă elevilor de vârstă școlară mică oportunități de dezvoltare holistică și de pregătire pentru cerințele unei lumi tot mai complexe și interactive. Activitatea de creație literară reprezintă dimensiunea operațională a procesului de dezvoltare a expresivității vorbirii la elevii din clasele primare. Societatea noastră este vital interesată de dezvoltarea și afirmarea în proporții de masă a personalităților creatoare.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemei de cercetare. Conceptul de expresivitate a fost abordat în numeroase domenii și contexte: retorică, literatură, artă și psihologie. Aristotel a discutat importanța expresivității în arta vorbirii și a oferit îndrumări cu privire la cum să se folosească limbajul pentru a convinge și a influența audiența [1, p. 463]. Tz. Todorov a analizat conceptul de expresivitate în poezie și literatură [50]. J. Cohen s-a concentrat pe diferitele

figuri de stil și tehnicile folosite în literatură pentru a obține expresivitate [6]. P. Ekman a promovat conceptul de „microexpresii” pentru a identifica emoțiile ascunse în expresiile faciale scurte [14]. Autorii W. Strunk Jr. și E.B. White [45] au explorat importanța stilului în exprimarea ideilor și emoțiilor în literatură. R. Jakobson a dezvoltat modelul funcțiilor limbajului și a sugerat o schemă a comunicării lingvistice. Una dintre funcțiile limbajului pe care a evidențiat-o este funcția expresivă sau emoțională, care se referă la exprimarea sentimentelor și a stărilor afective în limbaj [25]. R. Ingarden a dezvoltat teoria actelor de exprimare pentru a explora modul în care operele de artă pot transmite emoții și semnificații [23]. Expresivitatea rămâne un subiect-cheie în studiul comunicării umane și al artei de-a lungul istoriei.

Urmare logică a investigațiilor științifice în domeniul dezvoltării expresivității sunt și cercetările efectuate de: E. Buysens [4]; St. Ullmann [51]; H. Wald [54]; D. Caracostea [5]; I. Coteanu [9]; Șt. Munteanu [33]; E. Slave [43]. Șt. Prutianu a scris despre tehnici de dezvoltare a abilităților de comunicare și despre importanța exprimării corecte și expresive în educație [39]. M. Pavelescu a demonstrat că tehnologia și media pot fi folosite pentru a dezvolta expresivitatea [36]. F. Sâmihăian a scris despre comunicarea în școală și dezvoltarea competențelor lingvistice și de comunicare expresivă la elevi [40]. M. Stoica a studiat influența limbajului asupra expresivității și dezvoltării cognitive [44]. Cercetarea în domeniul expresivității rămâne un subiect important în educația românească și în contextul educației la nivel global.

O preocupare esențială a didacticii ca știință a procesului de învățământ este cea a tehnologiilor didactice și a metodologiei instruirii. Aceste concepte au fost definite de mai mulți cercetători în domeniu: C. Cucos [11]; S. Cristea [10]; V. Goraș-Postică [17]; A. Hobjilă [19]; E. Ilie [22]; M. Marin [30]; V. Molan [32]; I. Neacșu [34]; A. Pamfil [35]; M. Pavelescu [36]; C. Șchiopu [46; 47]; A. Șeptelici [48].

Apreciem contribuția autorilor menționați la investigarea unor aspecte despre expresivitatea vorbirii și încercarea dezvoltării acesteia prin activități de creație literară, dar **constatăm** unele **contradicții**: actul educațional rămâne tributار paradigmei informativ-reproductive; necesitatea abordării educației literar-artistice și lingvistice ca sistem, prin valorificarea activităților pe plan extracurricular și extrașcolar, în cadrul cărora elevului i se atribuie valoarea de subiect al acțiunii; abordarea expresivă a creației literare în învățământul primar implică o varietate redusă de sarcini și activități, iar scopul principal al acestora este de a dezvolta abilitățile de exprimare verbală; limitarea expresivității vorbirii la talent natural impune dezvoltarea și îmbunătățirea vorbirii expresive prin practică, studiu și conștientizare a tehnicilor adecvate de comunicare; la clasele primare dezvoltarea expresivității vorbirii se realizează prin intermediul programului școlar și prin activități desfășurate în cadrul orelor de limba română; curriculumul școlar stabilește obiectivele

și conținuturile educaționale care trebuie acoperite în timpul acestor ore. În baza contradicțiilor de mai sus, formulăm **problema cercetării**: Care sunt reperele teoretice și metodologice ale dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară?

Ipoteza cercetării. Dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară este posibilă, dacă, în procesul de predare-învățare-evaluare, activitățile didactice ale elevilor vor fi axate pe principiile educației literar-artistice, elevii vor fi incluși în activități de creație, ludice, activ-participative, va fi valorificat rolul expresiv al punctuației, al resurselor sonore ale limbajului, precum și ale procedeele artistice specifice textelor literare, activitățile din cadrul lecțiilor vor continua în contextele extracurricular și extrașcolar.

Scopul cercetării constă în fundamentarea teoretică și practic-experimentală a metodologiei de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară.

Obiectivele generale ale cercetării:

1. Identificarea reperelor epistemologice pentru o metodologie a dezvoltării vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară;
2. Diagnosticarea preexperimentală a nivelului de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor, inventarierea și analiza metodologiei aplicate de cadrele didactice în procesul de predare a noțiunilor referitoare la expresivitate și creație literară, analiza documentelor școlare reglatorii în raport cu metodologiile moderne;
3. Conceptualizarea și validarea experimentală a Modelului pedagogic al dezvoltării expresivității vorbirii elevilor prin valorificarea activităților de creație literară;
4. Evaluarea nivelului expresivității vorbirii elevilor pe parcursul experimentului de formare și în cadrul celui de control;
5. Formularea concluziilor și recomandărilor pentru optimizarea dezvoltării expresivității vorbirii elevilor prin valorificarea activităților de creație literară pe plan formal și nonformal.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea s-a realizat pe coordonatele epistemică, teoretică și praxiologică în baza teoriilor cu privire la: funcțiile limbajului [25], actele de exprimare [23], expresiile faciale și limbajul nonverbal asociat cu emoțiile umane [14], expresivitate în poezie și literatură [50], dezvoltarea expresivității vorbirii [4; 5; 9; 51], educația literar-artistică și lingvistică a elevilor [37; 46], didactica limbii și literaturii române [36; 35; 22], psihologia jocului [53; 16], activitățile didactice [10; 37].

Metode de cercetare. În cazul cercetării au fost utilizate metode *teoretice* (documentarea științifică, analiza și sinteza teoretică, generalizarea și sistematizarea, abstractizarea și modelarea teoretică, *praxiologice* (observarea, chestionarea, studierea datelor obținute, comparația, experimentul pedagogic), *hermeneutice* (interpretarea surselor teoretice și a datelor

experimentale), *matematice* (inventarierea și analiza datelor experimentului). S-a adoptat o formă de cercetare-acțiune, un tip de metodologie investigatoare prin care s-a implementat cercetarea - nu post factum, ci chiar în momentul organizării - în activitatea pedagogică concretă la clasă, urmărind nu numai recoltarea datelor, ci și optimizarea activității instructiv-educative, prin intervenții moderatoare.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constau în fundamentarea și valorificarea potențialului activităților de creație în clasele primare, în elaborarea și validarea Modelului pedagogic de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor, care include diverse activități de creație literară, activ-participative și ludice, desfășurate în cadrul lecțiilor și în contexte extracurriculare, extrașcolare, interdisciplinare, precum și un set de activități didactice inovatoare.

Problema științifică soluționată vizează fundamentarea, elaborarea și validarea Modelului pedagogic de dezvoltare a expresivității vorbirii prin valorificarea activităților de creație literară, concepute în funcție de potențialul formativ al acestora, de statutul elevului ca subiect al acțiunii educaționale și în corespundere cu principiul continuității (activități didactice-extracurriculare-extrașcolare), fapt ce a contribuit la sporirea nivelului de expresivitate a vorbirii formabililor.

Rezultatele științifice ale cercetării se referă la fundamentarea teoretică, elaborarea și validarea experimentală a metodologiei dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară, concepute în funcție de scop, de metoda predominantă, de tipurile de activități (didactice-extracurriculare-extrașcolare), fapt care a contribuit la modelarea profilului unui elev capabil să interacționeze cu diverse reprezentări culturale, să-și exprime identitatea prin limbaj artistic. Profilul profesorului format prin acest demers integrează competență didactică inovativă, flexibilitate, empatie și motivație, inspirație în crearea unui mediu favorabil dezvoltării libere a creativității elevilor, abilități de comunicare expresivă.

Valoarea teoretică a cercetării este argumentată de actualizarea și abordarea conceptelor de expresivitate, activitate didactică, activitate ludică, activitate de creație, sonoritate a limbajului, procedee artistice, fundamentarea epistemologică și teoretică a modelului pedagogic, a potențialului activităților de creație literară, relevarea modului de desfășurare a acestora, a condițiilor și avantajelor fiecărui tip de activitate, sintetizarea tendințelor și atitudinilor cadrelor didactice, ale elevilor cu privire la expresivitatea vorbirii și la necesitatea dezvoltării acesteia.

Valoarea aplicativă a lucrării este validată de examinarea pieselor curriculare de limba și literatura română în raport cu principiile metodologiei educației literar-artistice și formularea de recomandări pentru îmbunătățirea lor, de diagnosticarea nivelurilor de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor din clasele primare, în funcție de particularitățile de gen ale textelor literare receptate, de elaborarea și aplicarea modelului dezvoltării expresivității vorbirii elevilor prin

activități de creație literară, de elaborarea și implementarea metodologiei dezvoltării expresivității vorbirii, axate pe recunoașterea elevului-creator ca cel de-al doilea subiect al actului de creație, de determinare a caracteristicilor profesionale ale profesorilor de limba și literatura română în domeniul metodologiei educației literar-artistice și elaborarea de recomandări practice pentru modernizarea practicilor de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice în domeniul educației literar-artistice, valorificarea educațională a Strategiei problematizării de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor, având ca o componentă de bază Instrumentarul dezvoltării expresivității vorbirii, la lecțiile de limba și literatura română, care a confirmat experimental validitatea dezvoltativă a tehnicilor aplicate.

Implementarea rezultatelor s-a realizat prin activitatea didactică a autoarei și a profesorilor-experimentatori, aplicarea directă la clasă a strategiilor dezvoltate în cercetare, planificarea și organizarea de activități didactice și extracurriculare bazate pe metodele de dezvoltare a expresivității vorbirii prin activități de creație literară, adaptându-le la nevoile elevilor, articole în reviste de specialitate, materiale didactice, auxiliare didactice, prezentări la conferințe, simpozioane și workshopuri, parteneriate interinstituționale, diseminare în rețelele educaționale.

Aprobarea și validarea rezultatelor științifice sunt asigurate de investigațiile teoretice și experiențiale. Valoarea științifică a cercetării a fost confirmată în cadrul conferințelor științifice internaționale și naționale, prin participarea în calitate de formator și autor al suportului de curs la cursuri de formare, prin experimentul de formare în care au fost implicați 126 de elevi și 6 cadre didactice și prin experimentul de control, cu 88 de elevi și 4 cadre didactice.

Publicațiile la tema tezei. Conținutul esențial al tezei a fost reflectat în 8 lucrări științifice, dintre care 3 în reviste științifice atestate în Registrul Național al revistelor de profil de categoriile B și C, 1 - în anale științifice, 4 - în materialele conferințelor științifice naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei: adnotări în limba română și limba engleză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (182 surse), 48 anexe, 61 figuri, 1 tabel.

Cuvinte-cheie: vorbire expresivă, activități de creație, activități didactice, activități extracurriculare, activități extrașcolare, jocul didactic, competențe de comunicare expresivă.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** se precizează actualitatea și importanța problemei abordate, ipoteza, scopul și obiectivele, noutatea și originalitatea, rezultatele științifice obținute în cercetare, semnificația teoretică, valoarea aplicativă a lucrării, implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării, cuvintele-cheie și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, Repere epistemologice pentru o metodologie a dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară, cuprinde analiza mai

multor teorii despre conceptele de expresivitate, activitate didactică, activitate de creație, activitate ludică, stabilirea reperelor teoretice și metodologice ale dezvoltării expresivității vorbirii elevilor.

În opinia lui E. Buyssens, *expresivitatea* denumește o noțiune esențială cu care operează stilistica [4]. St. Ullmann a considerat expresivitatea o seamă de trăsături lingvistice care au o notă comună [51]. Șt. Munteanu concluzionează: „Expresivitatea este, în ultimă instanță, o problemă de semantică, în sensul larg al cuvântului, și aparține tuturor compartimentelor limbii, nu numai foneticii și lexicului” [33, p. 154]. E. Coșeriu consideră că punctul de sprijin al întregii teorii a expresivității este noțiunea de alegere [8]. Expresivitatea limbajului uzează de elementele paralingvistice precum accentul logic și afectiv, intonațiile, ritmul și pauzele [2; 46]. Horatius a abordat rolul expresivității în poezie [20].

Pentru noi, expresivitatea reprezintă capacitatea comunicării de a transcende simpla transmitere a informației, îmbogățind mesajul prin nuanțe afective, stilistice și estetice. Este arta de a conferi cuvintelor viață, ritm și emoție, transformând actul vorbirii într-o experiență convingătoare și memorabilă.

Un alt concept abordat în cercetarea noastră este *activitatea de creație literară*. Pentru G. Martea, creația literară este expresia cuvântului redat de ființa umană, reprezintă asocierea și legătura geometrică dintre existență-om-lumină-univers [31]. În opinia lui M. Eliade, creația literară este un proces artistic creator la nivelul căruia se regăsesc relații între concepte precum autenticitatea, originalitatea și resorturile lor psiho-sociale [15]. După Dressler și Beaugrande, creația literară/textul este o ocurență (apariție, manifestare) care satisface mai multe standarde de textualitate [12]. M. Marin menționează că textul reprezintă atitudinile autorului, care se manifestă în propriile trăiri față de lume, față de valorile umane, atitudini care evidențiază anumite concepte de viață, crezuri, idealuri, convingeri [30]. A. Pamfil asociază creația literară cu valorizarea scrierii imaginative, creative a elevului [35]. Pentru A. Lazăr, creația literară este o activitate personalizată care vizează o serie de trăsături individuale ale elevilor [28]. Tot scriere imaginativă consideră și M. Pavelescu creația literară [36]. În opinia noastră, activitatea de creație este procesul prin care gândirea, sensibilitatea și imaginația se împletesc pentru a da naștere unor expresii originale, fie ele literare, artistice sau conceptuale. Ea nu înseamnă doar producerea de conținut nou, ci și reinterpretarea și reconfigurarea realității printr-o viziune personală, autentică și semnificativă.

Concepută dintr-o perspectivă comunicativ-funcțională, disciplina *Limba și literatura română* oferă elevilor posibilitatea de a-și dezvolta capacități legate de exprimările orală și scrisă. În prezent, compunerea școlară nu mai constituie o disciplină de sine stătătoare, dar oferă în continuare elevului multiple posibilități de dezvoltare armonioasă a personalității sale. Definind compoziția ca text, admitem necesitatea de a folosi în cele mai bune condiții codul lingvistic și

organizarea judicioasă a comunicării în funcție de scopul ei [29]. Tipologia activităților de creație este diversificată și gradul de dificultate pornește de la simplu la complex.

Activitățile didactice specifice studiului limbii române, prin care se poate exersa dezvoltarea comunicării expresive la elevii din clasele primare sunt: exercițiul [11; 49], convorbirea [36; 48], povestirea [13; 19]. La nivel pedagogic, activitatea ludică, privită în sens larg, reprezintă „jocul uman ca formă de activitate în care relațiile sociale dintre oameni se recreează în afara activităților utilitare nemijlocite” [16, p. 20], iar în sens restrâns, definește jocul cu obiecte și mai ales cu roluri „care continuă să existe în copilărie, reprezentând una dintre formele principale de viață ale copilului” [Idem, p. 21]. Jocul didactic este o activitate cu multe valențe educative: îmbină activitatea de învățare cu forma distractivă, stimulează gândirea, imaginația, creativitatea, asigură antrenarea și implicarea fiecărui elev în activitatea de instruire și educare [2]. Din perspectiva unor pedagogi și didacticieni reputați, jocul didactic este una dintre cele mai eficiente metode de învățământ [7; 21; 22]. În opinia noastră, activitățile ludice au un rol fundamental în dezvoltarea expresivității verbale și în stimularea creativității elevilor. Jocul, prin natura sa interactivă, creează un mediu relaxant și stimulant, în care elevii se simt liberi să experimenteze, să improvizeze și să își dezvolte competențele de comunicare expresivă.

Noua viziune curriculară pretinde structurarea unor activități didactice prin intermediul cărora elevii pot învăța și pot aplica ceea ce au învățat. Cadrul didactic trebuie să proiecteze activități de structurare a cunoștințelor și capacităților și activități de comunicare globală. Finalitatea majoră a studiului limbii și literaturii române este, în prezent, formarea competenței de comunicare. C. Simard structurează competența de comunicare în șase componente: *verbală*, *cognitivă*, enciclopedică, ideologică, *literară*, socio-afectivă [42]. În activitatea de producere de text, în scrierea imaginativă, în redactarea compunerilor libere, la clasele primare este esențială componenta *verbală* cu cele trei dimensiuni ale sale: lingvistică, textuală, discursivă/pragmatică. Abordarea expresivă atribuie scrierii valoare de activitate esențială în procesul de dezvoltare personală a elevului. Accentele cad asupra desăvârșirii funcției expresive/personale și poetice a limbajului. Să nu oitem abordarea *socializatoare* care conferă scrierii funcția de instrument al integrării și reușitei școlare. Ancorarea activității de scriere în prezentul elevilor ar trebui să devină un demers relativ frecvent, o gestică prin care învățarea școlară să se deschidă spre tipurile de discurs și spre vocabularul actual [35]. În concluzie, dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor este imperioasă și trebuie cultivată încă din clasele primare. Valorificarea expresivă a resurselor limbii române, a valențelor comunicării verbale, nonverbale, paraverbale și a stilurilor funcționale ale limbii să constituie o preocupare permanentă în activitatea profesorului pentru învățământul primar. Termenul de *expresivitate* este plin de seva vieții și de realitatea obiectivă.

Capitolul 2, Metodologia evaluării la elevii claselor primare a expresivității vorbirii, cuprinde dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor din clasele primare din perspectiva curriculară și a manualelor școlare, analiza rezultatelor experimentului de constatare, conceptualizarea Modelului pedagogic de dezvoltare a expresivității vorbirii la elevii claselor primare.

Modalitățile prin care se dezvoltă expresivitatea vorbirii în țara noastră, desprinse din Programele Școlare pentru disciplina *Limba și literatura română*, recitări și lecturi în public, dezbateri și discuții, activități de teatru și dramatizări, proiecte de prezentare orală, jocuri și exerciții interactive, sunt insuficiente. Curriculumul ar trebui îmbunătățit. În îmbunătățirea lui trebuie să acordăm atenție dezvoltării competențelor de comunicare și exprimare într-un mod holistic și adecvat vârstei elevilor. Este important să se asigure o combinație între teorie și practică și să se ofere elevilor suficiente oportunități de a-și exersa și dezvolta abilitățile de comunicare verbală expresivă. Am analizat patru manuale de Limba și literatura română, clasele a III-a și a IV-a. Pentru o analiză concludentă a primului concept, *expresivitatea vorbirii*, am pornit de la calitățile de care este condiționat acesta: respectarea tonului fundamental al textului, pauzelor de durată, marcate de semnele de punctuație, accentului logic; exemplificarea unor reguli ale intonației; utilizarea figurilor de stil; îmbogățirea vocabularului; oferirea de feedback verbal, nonverbal, paraverbal. În general, în manualele de limba română se pune accent pe aspectele fundamentale ale expresivității vorbirii. Găsim rar activități complexe precum improvizațiile sau reprezentațiile teatrale, discursurile publice, interpretarea și analiza textelor literare complexe. După parcurgerea manualelor, am desprins următoarele activități specifice creației literare: delimitarea propozițiilor și alegerea titlului potrivit, ordonarea propozițiilor în text, îmbogățirea vocabularului, valorificarea sensului cuvintelor, identificarea expresiilor artistice, familiarizarea cu structura tripartită a textului creativ. Manualele sunt sărace în conținuturi specifice dezvoltării expresivității vorbirii. Întâlnim rar sintagmele *expresie frumoasă*, *expresii deosebite*, *exprimare deosebită*, *sens/înțeles neobișnuit*, *imagini originale*. Or numai abordarea expresivă atribuie scrierii valoare de activitate esențială în procesul de dezvoltare la elevii din clasele primare a expresivității vorbirii. Prin intermediul acestei perspective, didactica integrează problematica subiectului, a celui care scrie și precizează specificul redactării în termeni de act prin excelență creativ în clasa a III-a. În concluzie, activitățile și sarcinile propuse de curriculum în manualele școlare sunt, în mare parte, reproductiv, uniforme, au un caracter general. Se impune necesitatea revederii curriculumului și a manualelor școlare din perspectiva tipologiei activităților și sarcinilor fie textuale, fie extratextuale.

Am realizat un experiment de constatare - sondaj - prin care am aflat nivelul de dezvoltare al expresivității vorbirii la elevii claselor primare și ce activități de creație literară folosesc

profesorii în vederea dezvoltării expresivității vorbirii la elevi. La experimentul de constatare au participat 138 de subiecți, elevi în clasa a IV-a, la două școli gimnaziale, două licee și un colegiu. Am analizat rezultatele pentru fiecare item în funcție de baremul de corectare și am notat procentual realizarea lor după calificative.

Am constatat că toți elevii, 100%, au recunoscut personajele care participă la acțiune, dar doar 35% dintre ei au alăturat substantivelor însușiri neobișnuite. 40% dintre elevi au folosit inversiunea, acest procedeu artistic care dă expresivitate vorbirii și pe care l-am considerat la îndemâna tuturor. Subiecții noștri, 43%, au identificat *expresiile frumoase* din text cu ușurință, dar justificarea alegerii lor i-a pus în dificultate. Niciun elev nu a folosit termenii *expresiv*, *expresivitate*. Rezultatele obținute la folosirea comparației și personificării au fost surprinzătoare: FB 37%, B 48%, S 15%. Comparațiile folosite frecvent de elevi au fost cele care au elementul de construcție *ca*. Doar 37% dintre elevi au folosit comparația construită cu elementul *de parcă*. Subiecții care nu au notat trei personificări (10%) credem că au citit cu superficialitate cerința sau nu au realizat care sunt acțiunile pe care le fac numai persoanele. La itemul despre găsirea cuvintelor alintate de autor și explicarea folosirii lor elevii au obținut: FB 30%, B 55%, S 15%. Au descoperit forma diminutivală a substantivelor din text, în foarte mare măsură. Argumentarea folosirii lor au scris-o doar 30%. Formarea adjectivelor cu sufixul cu rol semantic *-iu* reprezintă un mecanism important de extindere a vocabularului și de exprimare a calităților și trăsăturilor în limba română care aduce un plus de expresivitate și precizie în comunicare și contribuie la diversificarea limbajului. Rezultatele acestei sarcini: 45% (au scris șase adjective), 40% (au scris 4-5 adjective), 15% (au scris trei adjective), pornind de la modelul *castan - castaniu*. Dezvoltarea propozițiilor simple contribuie la varietatea stilistică în comunicare. 45% dintre elevi au dezvoltat propoziția simplă cu 4 cuvinte, 50% cu 3 cuvinte, 5% cu 2 cuvinte. Practicarea dezvoltării propozițiilor simple are un impact pozitiv asupra calității discursului și înțelegerii mesajelor în cadrul interacțiunilor sociale. *1.8 Alcătuiește o mică poveste în care să folosești cuvinte cu sens asemănător pentru: mărgăritar, îmbia, să murmure, pulbere, fierbinți*. Rezultatele obținute, FB 20%, B 35%, S 45%, demonstrează că elevii au întâmpinat dificultăți în alcătuirea unei povești scurte. A fost dificil să găsească o idee sau un subiect interesant pentru povestea lor. 35% dintre ei au scris o poveste de cinci enunțuri cu sinonime pentru cuvintele date. Nu au înțeles toți cum să le descrie și cum să le facă să pară reale în poveștile lor. Vocabularul limitat sau dificultățile în exprimarea ideilor într-un mod coerent au afectat calitatea povestirii. Acești elevi, 45%, nu trebuie descurajați să scrie din cauza acestor obstacole lingvistice. Este important să le oferim sprijin și încurajare abordând învățarea prin modelare. Elevii au întâmpinat dificultăți în producerea de text literar cu cerințe impuse (Figura 1) din cauza abilităților lingvistice în dezvoltare, a imaginației

limitate sau a nesiguranței în structura și organizarea textului. Din analiza rezultatelor consemnate mai sus desprindem concluzia că trebuie să ajutăm elevii să devină mai creativi.

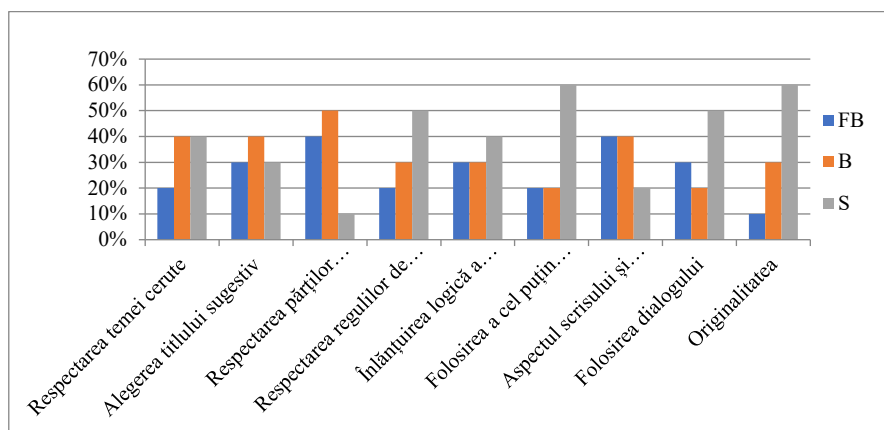

Figura 1. Capacitatea elevilor de a redacta o compunere după criterii date

Grupul experimental a inclus 20 de profesori pentru învățământul primar. Am optat pentru distribuirea unui chestionar. Profesorii au descris conceptul de expresivitate a vorbirii conform înțelegerii proprii: 40% au definit corect, 30% au dat răspunsuri cu caracter general, 15% au insistat pe explicații de natură metodologică, 15% au făcut referire la consecințele dezvoltării vorbirii expresive în evoluția intelectuală a elevilor de vârstă școlară mică. Toate cadrele didactice au notat argumente pro importanța dezvoltării expresivității vorbirii la elevii de vârstă școlară mică: 20% se referă la comunicarea eficientă, 42% fac trimitere la explorarea identității personale, 8% fac trimitere la viața profesională a elevilor, 10% explică rolul ei în dezvoltarea abilităților sociale și a empatiei și 10%, în dezvoltarea creativității și a imaginației lor. Am analizat metodele pe care le folosesc în dezvoltarea exprimării expresive a elevilor și le-am împărțit în două categorii: metode de natură creativă (40%) și metode care nu stimulează imaginația, gândirea asociativă și creativă (60%). Prin urmare există o lacună ce urmează să fie rezolvată prin cercetarea noastră. Cum? În activitatea de predare-învățare-evaluare contemporană profesorul trebuie să integreze în procesul instructiv-educativ metode activ-participative, care încurajează implicarea activă a elevilor și dezvoltarea abilităților lor de gândire independentă și inovatoare. Am aflat că 25% dintre profesori implică elevii foarte des în activități de creație literară, 40% des, 35% ocazional. Doar 15% dintre profesori urmăresc dezvoltarea expresivității vorbirii prin activități de creație literară. Cei mai mulți, 35%, urmăresc dezvoltarea creativității. Câțiva profesori, 20%, urmăresc exprimarea corectă, coerentă, înlănțuirea logică a ideilor, exprimarea unor sentimente, utilizarea limbii literare în exprimare. 30% urmăresc dezvoltarea capacității de exprimare scrisă. Profesorii au identificat dificultățile întâmpinate de elevii de vârstă școlară mică în procesul activităților de creație literară: dezvoltarea vocabularului, 45%; dezvoltarea structurii narative, 35%; dificultăți în exprimare, 15%; inspirația și imaginația creatoare, 5%. Răspunsurile profesorilor despre resursele

expresivității vorbirii folosite preponderent în desfășurarea activităților creative de la simplu la complex le-am sintetizat în Figura 2. În procesul de predare a unor procedee artistice, profesorii utilizează o varietate de metode: activ-participative (20%), cu caracter de joc (15%), cu caracter de creație (45%), de dezvoltare a gândirii critice (20%). Foarte importante pentru cercetarea noastră sunt cele referitoare la procesul creativ. Familiarizarea elevilor cu figurile de stil se face pas cu pas, de la simplu la complex. Recomandăm profesorilor să analizeze împreună cu elevii texte literare cu accent deosebit pe stilul și expresivitatea autorului. Munca în echipă ajută elevii să descopere cum procedeele artistice transformă un text într-o creație expresivă și memorabilă.

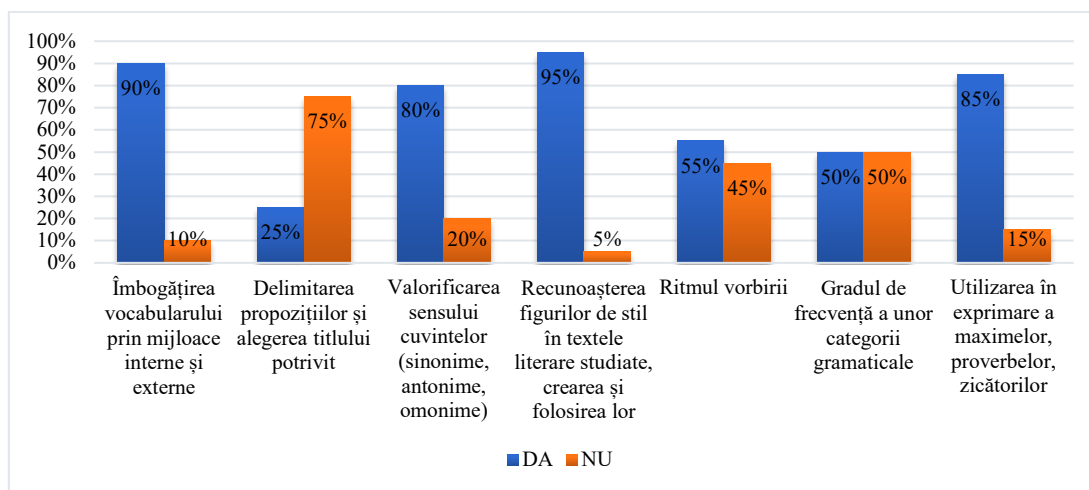

Figura 2. Resursele expresivității vorbirii folosite predilect

Rezultatele experimentului de constatare au scos în evidență câteva contribuții semnificative pe care le poate aduce cercetarea în domeniul dezvoltării expresivității vorbirii elevilor prin activități de creație la vârsta școlară mică. Au ajutat la stabilirea unor direcții de cercetare: îmbunătățirea competențelor lingvistice, dezvoltarea creativității și a imaginației, autoreglarea emoțională și exprimarea sănătoasă a sentimentelor, îmbunătățirea aptitudinii de vorbire în public, favorizarea învățării și comprehensiunii.

Concluziile formulate în urma experimentului de constatare au determinat construirea unui model pedagogic de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară. Modelul pedagogic reprezintă o sistematizare-structurare a demersurilor epistemic, teoretic și praxiologic ale dezvoltării expresivității vorbirii prin activități de creație literară, reprezentate de: teoria despre originea/esența operei de artă a lui M. Heidegger [18], teoriile lui E. Coșeriu cu privire la limbaj și la creația metaforică în limbaj [8], prima definiție a lui F. Schiller a educației artistice și estetice ca domenii de cunoaștere umană [41]; teoria receptării operei de artă: W. Iser [24], H.R. Jauss [26], T. Vianu [52]; opera ca text: Iu. Kristeva [27], R. Barthes [3]; teoria orizontului de așteptare și a experiențelor literare și estetice: H. R. Jauss [26]; teoria lecturii: W. Iser [24], M. Marin [30], R. Barthes [3]; teoria și metodologia educației literar-

artistice: Vl. Pâslaru [37], C. Șchiopu [47]; conceptele de formare a competenței de expresivitate artistică a elevilor: A. Pamfil [35], M. Pavelescu [36]; vorbire, limbă, limbaj: E. Coșeriu [8]; activitate ludică și de creație: J. Huzinga [21], C. Șchiopu [46; 47].

În elaborarea modelului pedagogic am ținut cont nemijlocit de un șir de principii ale artei, în general, [18; 25] și de cele ale educației literar-artistice și ale formării de concepte, în particular [38; 52]. Principiile care stau la baza procesului de dezvoltare a expresivității vorbirii le-am împărțit în principii de dezvoltare a aptitudinilor creative ale/a elevilor, didactice, estetice. În alegerea metodelor și a procedeeleor am pornit de la afirmația cercetătorului Vl. Pâslaru: „Metodele/tehnicele ELA nu pot fi structurate în deplină coerență cu obiectivele, pe de o parte, și cu activitățile de învățare, pe de altă parte, deoarece plurivalența obiectivelor revendică, de cele mai multe ori, nu o metodă, ci combinarea metodelor/tehnichilor, iar activitățile de învățare sunt în număr foarte mare” [37, p. 209] și de la clasificarea metodistului C. Șchiopu [47]. La etapa de analiză, activitățile de bază preconizate sunt de emiter de ipoteze, de analiză a propriilor texte narative/lirice, de măsurare a rezultatelor obținute la concursuri școlare, evaluări standardizate, proiecte educative în parteneriat cu instituții culturale, disciplină opțională cu auxiliar. O sinteză a celor exprimate anterior este ilustrată în Modelul pedagogic al dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară (Figura 3).

Capitolul 3, Cadrul praxiologic de implementare a modelului pedagogic de dezvoltare a expresivității vorbirii la elevii claselor primare prin activități de creație literară, cuprinde designul experimentului de formare, analiza rezultatelor experimentului de formare și ale experimentului de control. Publicul țintă a inclus 126 de elevi în clasa a IV-a și 6 profesori pentru învățământul primar din două școli gimnaziale, trei licee și un colegiu. Am început cu o evaluare a nevoilor și așteptărilor publicului țintă, am identificat resursele necesare, am monitorizat permanent livrarea corespunzătoare a activităților de formare și atingerea obiectivelor propuse. La finalul programului de formare, am realizat evaluarea rezultatelor și feedback-ul participanților. Pe baza informațiilor, am putut face ajustări și îmbunătățiri pentru viitoarele activități de formare.

Identificarea nivelului dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare am abordat-o prin intermediul unor repere metodologice specifice. Am recurs la un șir de metode, procedee, activități, forme de organizare în lecția de Limba și literatura română tradițională și în câteva alternative la lecție care valorifică și evidențiază nivelul dezvoltării expresivității vorbirii la elevii claselor primare în diferite activități de creație literară. Metodologia a inclus metode cu caracter creativ, de joc, interactive.

La începutul experimentului, am întrebat elevii din lotul de formare pe care le preferă și au răspuns: metodele interactive (40%), metodele creative (28%) și metodele ludice (32%).

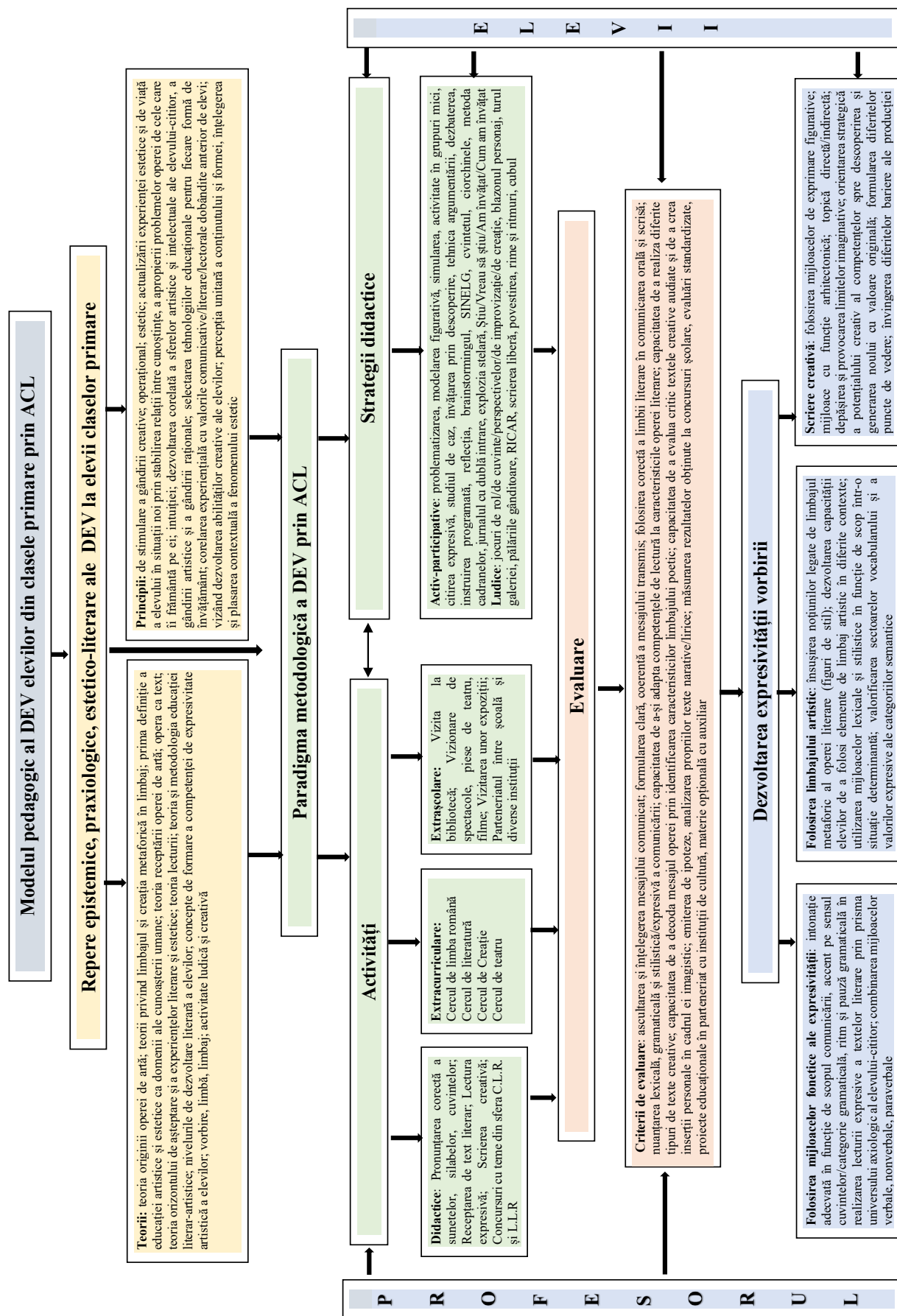

Figura 3.

Fără teoretizare, au fost actualizate, identificate și fixate, în diferite contexte, valențe expresive reperabile la fiecare nivel al limbii române: fonetic, lexical-semantic, morfologic, sintactic. Am analizat și am prelucrat didactic textele literare și diferitele tipuri de conversații, pentru a forma elevilor capacitatea de comunicare orală și scrisă. Am propus metodologia de desfășurare a câtorva activități clasificate în funcție de formele educației: formală, nonformală, informală. Au rezultat activități didactice, extracurriculare și extrașcolare. După participarea la experiment, elevii din lotul de formare și-au îmbunătățit abilitățile de comunicare expresivă.

Elevii au răspuns cu sinceritate și entuziasm că, în urma participării la activitățile experimentului propus, nivelul lor de expresivitate și standardul exprimării verbale au înregistrat evoluție. Tot ascendentă a fost și contribuția activităților de creație la dezvoltarea capacității elevilor de exprimarea expresivă în scris și oral.

În descrierea evoluției rezultatelor experimentului de formare am abordat fiecare dintre cele trei direcții principale ale dezvoltării expresivității vorbirii: folosirea mijloacelor fonetice, folosirea limbajului artistic și scrierea creativă. Am observat că elevii au devenit mai expresivi din punct de vedere fonetic (intonație, accent, ritm al vorbirii) ca urmare a participării la activități de creație și la jocuri literare sau activități în grup, unde au fost liberi să își exerseze abilitățile orale fără constrângeri. Lipsa constrângerilor de timp și a presiunii calificativelor le-a permis elevilor să se concentreze pe îmbunătățirea expresivității vocale, în loc să se îngrijoreze de răspunsurile corecte sau de evaluările standard. Participarea la activități extracurriculare libere, jocurile de rol, recitățile dramatice sau interpretarea de texte creative, i-a ajutat pe elevi să devină mai conștienți de importanța elementelor fonetice în vorbire.

Rezultatele au fost comparate înainte și după participarea la activitățile extracurriculare, cercul de creație și exercițiile de scriere creativă. Înainte, *pauza gramaticală* a fost puțin folosită, iar elevii aveau tendința de a citi sau vorbi fără a lua în considerare necesitatea pauzelor naturale la punctuație; *ritmul* în vorbire era adesea neregulat, cu pauze neadecvate și o lipsă de fluiditate; *accentul pe categoria gramaticală* a fost rareori utilizat eficient înainte de experiment; *accentul pe sensul cuvintelor* a fost aplicat de unii elevi, dar nu întotdeauna cu acuratețe; *intonația* a fost utilizată frecvent de către elevi, cu un procent ridicat de apariții în discursurile lor spontane, dar majoritatea intonației folosite era monotonă, neadaptată contextului expresiv.

După participarea la activitățile extracurriculare, am observat o evoluție semnificativă în utilizarea mijloacelor fonetice: *intonația* a devenit mult mai variată și adaptată contextului; *accentul pe sensul cuvântului* a cunoscut o creștere semnificativă, elevii fiind mai conștienți de importanța acestui mijloc expresiv și aplicându-l frecvent pentru a clarifica mesajul; *accentul pe categoria gramaticală* a început să fie folosit mai eficient, în special în contexte narative și

descriptive; *ritmul vorbirii* a devenit mai fluid și mai bine controlat; *pauza gramaticală* a fost integrată în mod corect în vorbire, elevii fiind capabili să respecte pauzele necesare la punctuație și să creeze o expresie mai clară și mai bine structurată.

Cercetarea noastră a urmărit apoi evoluția *folosirii limbajului artistic*. Am interpretat progresul înregistrat de elevi în utilizarea figurilor de stil. Înainte: 25% dintre elevi construiau figuri de stil și 20% dintre ei le integrau în scrierile creative. După: toți elevii, 100%, și-au însușit algoritmul de construcție al fiecărei figuri de stil și 75% dintre elevi au reușit să integreze figuri de stil în mod creativ (Figura 4). Graficul arată o creștere clară în utilizarea figurilor de stil.

Epitetul era folosit sporadic (20%) înainte de experiment. Deși cunoșteau termenul și rolul acestuia, elevii nu reușeau să-l integreze natural în creațiile lor. După experiment, l-au folosit frecvent și variat, 80%. Înainte de experiment, elevii foloseau mult mai multe *epitete simple*, 80%, în timp ce epitetele creative erau foarte puține, 20%. După, numărul epitetelor simple a scăzut la 30%, în timp ce utilizarea *epitetelor creative* a crescut semnificativ la 70%.

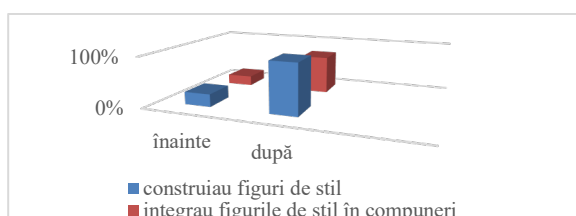

Figura 4. Folosirea figurilor de stil în experimentul de formare

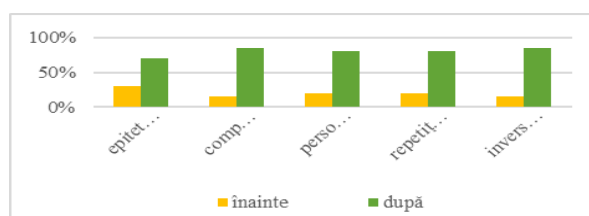

Figura 5. Progresul înregistrat de figurile de stil

Înainte, elevii foloseau ocazional (25%) *comparațiile* în scrierea lor, iar atunci când o făceau, acestea erau foarte simple și convenționale (70%), aveau structură rigidă, formate pe structuri tipice, fără a explora mai adânc potențialul descriptiv al acestei figuri de stil sau urmau un tipar fix, specific unor expresii consacrate. După experiment, comparațiile create au devenit mai bogate și imaginative (80%). Evoluția ascendentă a comparațiilor creative reflectă dezvoltarea semnificativă a gândirii abstracte și imaginației elevilor, o mai bună înțelegere a limbajului figurat.

Înainte de formare, *personificarea* a apărut doar sporadic (20%). După formare, elevii au folosit-o în mai frecvent (80%). Analizând funcționalitatea personificării, înainte de experiment erau folosite mai mult pentru a înfrumuseța textul, fără a avea un rol semnificativ în structură. După experiment, au fost folosite și pentru a transmite emoții sau pentru a oferi o profunzime narativă, contribuind la atmosfera și mesajul textului. Acest progres sugerează o înțelegere mai nuanțată a figurilor de stil și o capacitate sporită de a crea texte pline de emoție și fantezie.

Repetiția era utilizată uneori (30%), înainte de începerea experimentului de formare, într-un mod inconștient, mai mult din necesitatea de a umple spațiul, fără o intenție stilistică clară. După formare, repetiția a înregistrat o frecvență crescută, intenționată (70%), folosită mai des și cu un

scop clar, pentru a accentua anumite idei sau pentru a crea ritm în scriere. Înainte, repetițiile erau adesea accidentale, nestructurate, cauzate de lipsa vocabularului sau de dificultăți în exprimare. După experiment, elevii au început să folosească *repetiția cu scop artistic* (65%) pentru a îmbunătăți expresivitatea, nu doar ca o simplă redundanță. Aplicate pentru a crea un efect estetic sau pentru a sublinia un mesaj important și repetițiile adăugă profunzime și frumusețe limbajului.

Pentru a analiza evoluția folosirii *inversiunii* ca figură de stil, am urmărit frecvența utilizării, complexitatea, originalitatea, impactul asupra ritmului și melodiei textului, utilizarea în context. Înainte de experiment, elevii au folosit rar (5%) inversiunea. După formare, au folosit-o frecvent în creații literare pentru a obține un efect estetic sau expresiv. Înainte de formare, inversiunile erau simple (70%), concentrate doar pe schimbarea ordinii unor cuvinte pentru a atrage atenția. După experiment, inversiunile au fost folosite conștient (80%), cu intenție clară pentru a crea efecte estetice, pentru a sublinia anumite părți ale frazei sau pentru a crea o melodie internă a textului.

În concluzie, după participarea la activitățile din cercul de creație și la exercițiile de scriere liberă, s-au observat îmbunătățiri semnificative în utilizarea figurilor de stil. Progresul înregistrat arată că elevii și-au dezvoltat competențele de a identifica și de a construi figurile de stil. Activitățile extracurriculare și extrașcolare au avut un impact pozitiv, oferindu-le un mediu relaxat și prietenos, în care au avut ocazia să exploreze și să își depășească limitele creative. Utilizarea figurilor de stil a devenit un instrument esențial în dezvoltarea expresivității vorbirii, contribuind la îmbogățirea vocabularului și la exprimarea nuanțată a gândurilor și emoțiilor (Figura 5).

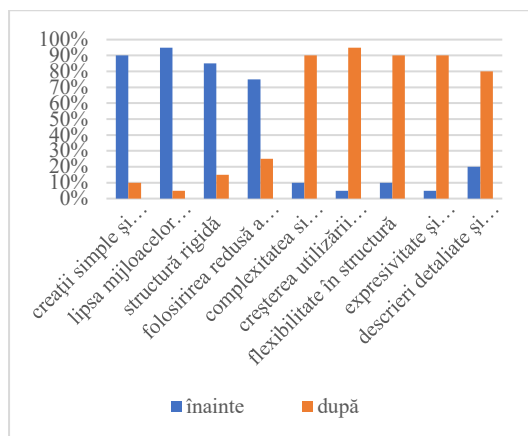

Figura 6. Utilizarea elementelor creative

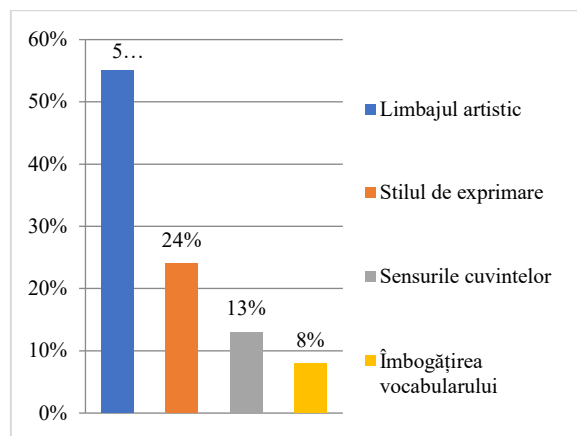

Figura 7. Dezvoltarea exprimării

În experimentul de formare, accentul s-a pus pe dezvoltarea *scrierii imaginative*, fără constrângeri impuse de structura rigidă a curriculei. Această libertate a încurajat elevii să utilizeze mijloace expresive variate. Am analizat evoluția scrierii creative pe baza a nouă descriptori. Ea relevă o transformare profundă a elevilor în ceea ce privește exprimarea creativă și dezvoltarea expresivității vorbirii (Figura 6). În opinia subiecților, scrierea creativă a contribuit cel mai mult la îmbogățirea limbajului artistic (55%), i-a ajutat să-și definească un stil de exprimare (24%), i-a

motivată să valorifice sensurile cuvintelor (13%) și să-și dezvolte vocabularul (8%) (Figura 7). Activitățile desfășurate pentru dezvoltarea expresivității vorbirii prin activități de creație literară în procesul didactic, pe plan extracurricular și activitățile extrașcolare joacă un rol crucial în cultivarea abilităților de exprimare a ideilor și emoțiilor într-un mod artistic și captivant. Aspectele-cheie ale acestui proces le-am reprezentat în Figura 8. Cadrul predilect pentru astfel de activități îl constituie Cercul de creație, formă de activitate ce permite, prin coerența secvențelor, realizarea unor texte integrale: povești, basme, poezii, scenete (Figura 9).

Toate activitățile desfășurate în cadrul experimentului au influențat semnificativ dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor din clasele primare. Contextele non-formale au permis eliberarea de constrângerile stricte ale claselor, stimulând spontaneitatea, exprimarea cu emoție și autenticitate. Elevii au învățat să folosească limbajul într-un mod expresiv, să transmită sentimente și să-și cultive gândirea creativă. Aceste activități au oferit o platformă esențială pentru dezvoltarea competențelor de comunicare și a sensibilității artistice.

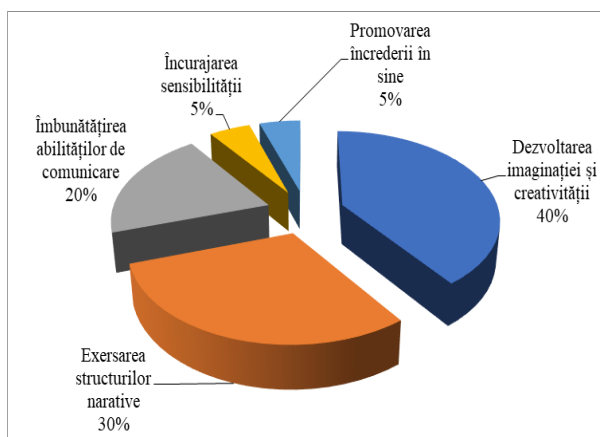

Figura 8. Aspectele-cheie ale dezvoltării expresivității vorbirii pe plan didactic

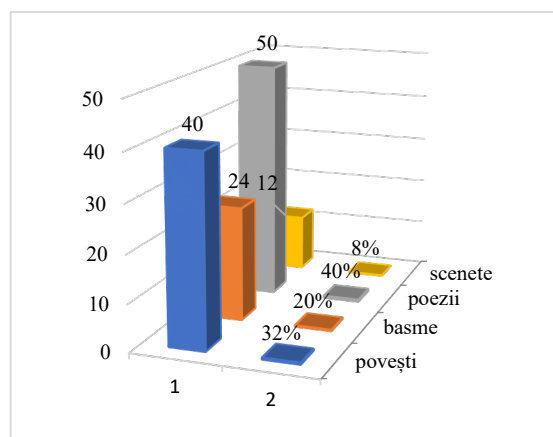

Figura 9. Apetența elevilor pentru produsele activității de creație

În aplicarea experimentului de control am respectat mai mulți pași pentru validarea modelului pedagogic. Mai întâi am stabilit o ipoteză clară și specifică. Apoi am verificat în ce măsură valorile proiectate au devenit achiziții ale elevilor. Acest scop a impus trasarea și realizarea unor obiective. Am elaborat o metodologie de evaluare a competenței comunicativ-literare expresive a elevilor constituită din obiective, subiecte, mod de evaluare. Ne-au interesat părerile elevilor și ale cadrelor didactice implicate în experiment despre contribuția activităților de creație literară la dezvoltarea expresivității vorbirii.

În experimentul de control a fost evaluat, în mod special, progresul elevilor din lotul de formare, comparându-se performanțele lor demonstrate în cadrul experimentului de constatare cu acelea de la sfârșitul celui de formare. Prezența unui număr semnificativ de elevi din lotul de formare care au înregistrat progres în formarea competențelor, o re poziționare a *celui ce învață* în

cel ce se pricepe/este în stare să facă este un criteriu solid al eficacității unui demers conceptualizat, în acest caz, nemaifiind nevoie de implicarea, pentru comparare, a unui lot de elevi din afara experimentului de formare. Performanța crescută este o consecință, un rezultat al unei competențe ridicate. Am supus evaluării și lotul de elevi neimplicați în experimentul de formare. Modalitățile de control utilizate au fost observarea directă, recitățile elevilor, analiza lucrărilor create, testele docimologice de evaluare curentă sau sumativă. Calificativele și judecățile de valoare ale elevilor expuse în procesul dezbaterilor au servit ca forme de evaluare. Prelucrarea datelor experimentale s-a efectuat prin metode matematice, analize, sinteze care au permis formularea unor concluzii și deschideri către noi perspective de cercetare. La itemul, *Cum credeți că v-au ajutat activitățile de creație literară să vă dezvoltați competența de exprimare expresivă?*, elevii din lotul de formare au ales astfel: 100% prin dezvoltarea vocabularului, 88% prin îmbunătățirea abilităților de comunicare nonverbală (intonație, ritm, pauză, gesturi, mimică); 80% prin creșterea încrederii în sine în timpul vorbirii (Figura 10) și 62% au scris Altele (Figura 11).

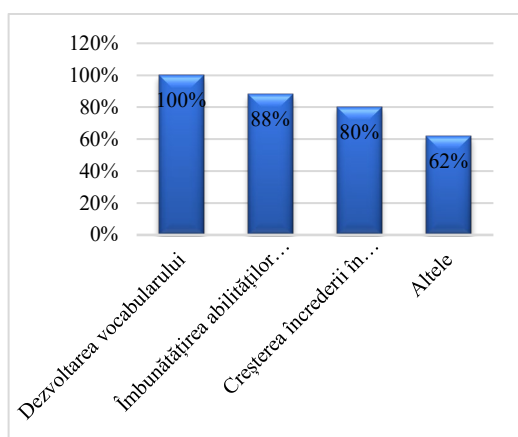

Figura 10. Dezvoltarea competenței de exprimare expresivă

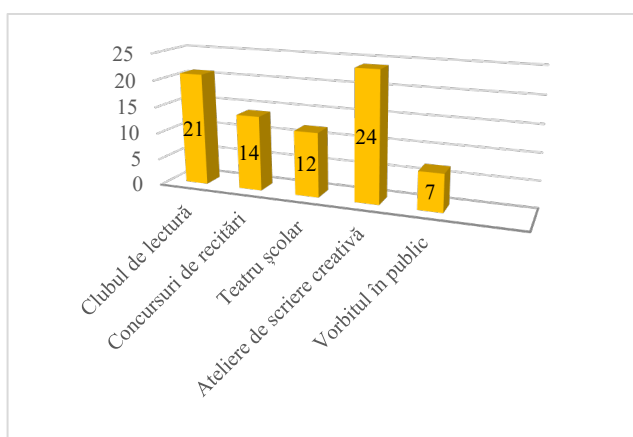

Figura 11. Alte activități care contribuie la competența de exprimare expresivă

Argumentele profesorilor care au predat la clasele de formare participante la experiment au fost: dezvoltarea vocabularului și a expresivității, antrenamentul structurii discursului, stimularea imaginației și creativității, promovarea încrederii și a confortului emoțional, dezvoltarea empatiei și a perspectivelor multiple, feedback și îmbunătățire continuă.

Răspunsurile elevilor la itemul *Care dintre următoarele activități de creație literară v-au ajutat cel mai mult în dezvoltarea expresivității vorbirii?* au fost: 65% scrierea de poezii, 90% redactarea de povestiri scurte, 80% crearea de dialoguri, 70% compunerea liberă. *Scrierea de poezii* înseamnă concentrare pe limbajul expresiv, explorarea ritmului și al intonației, exersarea economiei de cuvinte. *Redactarea de povești scurte* urmărește dezvoltarea personajelor și a dialogurilor, structura și ritmul narativ. *Crearea de dialoguri* se realizează prin ajustarea intonației și a ritmului și explorarea diversității stilurilor de vorbire. *Compunerea liberă* explorează

creativitatea elevilor și apelează la exercițiile de flux de conștiință. Acestea conduc la exprimarea spontană și expresivă a autorilor.

Recitarea poeziei La Paști de G. Topîrceanu s-a adresat celor două loturi de elevi. Parametrii unei recitări expresive i-am selectat din metodica profesorului C. Șchiopu: intonația, melodia, tonul fundamental, accentele logice, pauzele [69]. Elevii lotului de formare au reușit să realizeze o recitare expresivă în proporție de 83% din numărul total, restul, 17%, au avut abateri la respectarea accentelor logice și a pauzelor psihologice. Ei au participat la exerciții de antrenament în tehnici specifice pentru recitarea expresivă. Lecțiile-dramatizare, jocurile de rol, teatrul școlar au contribuit la formarea deprinderii recitare expresivă a elevilor din lotul de formare. În lotul de control, rezultatele au fost net inferioare. Din numărul total de respondenți, doar 34% au reușit să recite expresiv poezia în concordanță cu semnificațiile textului, 48% au neglijat mai mulți parametri din cei stipulați, recitarea lor fiind destul de aproximativă, iar 18% nu au oferit o recitare expresivă. Unii elevi au preferat să se exprime într-un mod mai rezervat sau mai calm. Poate că elevii din lotul de control nu au înțeles pe deplin mesajul și simbolismul poeziei sau nu au avut suficient timp pentru pregătirea recitării (Figura 12).

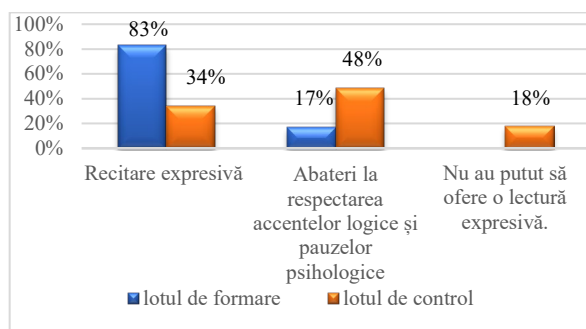

Figura 12. Capacitatea elevilor de a recita expresiv o poezie

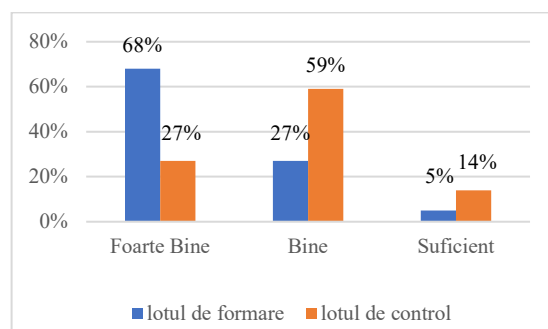

Figura 13. Capacitatea elevilor de a scrie un text creativ liber

Forma supremă a verificării contribuției activităților de creație la dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor din clasele primare este compunerea liberă. *Scrie un text creativ liber în care să relatezi o întâmplare emoționantă pe care ai trăit-o la școală.* Elevii din clasele experimentale au obținut calificativele: FB 68%, B 27%, S 5%. Rezultatele mai bune ale elevilor din lotul de formare le putem explica prin diverse practici educaționale și factori care influențează procesul de învățare și dezvoltare a abilităților de scriere creativă. Elevii au beneficiat permanent de feedback constructiv și îndrumare adecvată din partea mentorilor, au avut oportunitatea să practice și să exerseze redactarea compunerilor libere în mod regulat, au fost încurajați să exploreze o varietate de stiluri de scriere și tematici, de la ficțiune la non-ficțiune, de la poezie la eseuri. Rezultatele elevilor din lotul de control, FB 27%, B 59%, S 14%, mai slabe, au fost influențate de mai mulți factori și contexte care diferențiază acest lot de cel de formare: lipsa orientării și îndrumării

adecvate, nivelul scăzut de motivație și angajare, anxietatea și stresul, nivelul scăzut de experiență în scriere creativă, limitările de timp, diferențe individuale de învățare și stiluri de scriere. Limita de timp pentru această activitate a avut impact asupra creativității și expresivității, determinându-i să se concentreze mai mult pe finalizare decât pe calitatea expresiei. Anumite stiluri de redactare liberă pot să nu se potrivească cu anumiți elevi din lotul de control, determinând un nivel mai scăzut de performanță (Figura 13).

În partea a doua a chestionarului am adresat câteva întrebări tuturor profesorilor implicați în experimentul nostru. I-am întrebat ce sfaturi sau sugestii ar oferi pentru îmbunătățirea activităților de creație literară în scopul dezvoltării expresivității vorbirii. Sfaturile profesorilor de la clasele experimentale au fost diverse și pertinente: Încurajați discuțiile și dezbaterile! Includeți exerciții de improvizație verbală în cadrul activităților de creație literară! Oferiți feedback detaliat și constructiv pe măsură ce elevii își împărtășesc lucrările și se exprimă verbal! Diversificați genurile literare! Încurajați creativitatea și originalitatea! Profesorii din lotul de control au sugerat lectura expresivă în public, jocuri de rol, încurajarea autoevaluării, deschidere la feedbackul elevilor.

Cum ați descrie experiența generală a participării la activități de creație literară în ceea ce privește dezvoltarea expresivității vorbirii? Răspunsurile profesorilor s-au axat pe îmbunătățirea abilităților de exprimare verbal, creșterea încrederii în sine, dezvoltarea intonației și ritmului vorbirii, învățarea prin colaborare, dezvoltarea vocabularului, încurajarea gândirii critice și analitice, flexibilitate în comunicare. Ei au fost de părere că majoritatea elevilor au simțit o îmbunătățire semnificativă a abilităților de exprimare orală. Aceste activități i-au forțat pe elevi să gândească și să exprime idei într-un mod clar și convingător, ceea ce le-a dezvoltat capacitatea de a comunica verbal. Profesorii au observat diferențe în modul în care activitatea de creație afectează expresivitatea vorbirii la elevi, pentru că fiecare elev are un mod unic de a asimila și a aplica ceea ce învață, iar ei sunt cei care remarcă schimbările, progresul și performanțele la fiecare elev. Calitatea feedback-ului și ghidării oferite de profesori au influențat nivelul dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele mici. Ei au înregistrat progresul elevilor în timp și au adăugat observații pe baza acestor schimbări. Pe măsură ce elevii au participat continuu la activități de creație, a evoluat și nivelul lor de exprimare verbală.

Respondenții au adăugat și alte comentarii: *Activitatea de creație literară oferă un mediu stimulant pentru dezvoltarea expresivității vorbirii, deoarece încurajează imaginația, creativitatea și explorarea limbajului. Aceste activități oferă oportunitatea pentru dezvoltarea unei exprimări individuale și autentice, ceea ce poate duce la o exprimare verbală distinctă și expresivă. Scrierea și exprimarea emoțiilor și experiențelor personale prin creația literară ajută la dezvoltarea empatiei și a înțelegerii altor puncte de vedere. Aceasta poate contribui la*

dezvoltarea expresivității vorbirii prin capacitatea de a comunica și de a se conecta mai bine cu ceilalți. În concluzie, activitățile de creație literară contribuie la dezvoltarea expresivității vorbirii și aduc beneficii pe termen lung în viața personală și profesională, oferă o modalitate fascinantă și eficientă de a dezvolta expresivitatea vorbirii. Creația literară devine, astfel, o activitate de învățare continuă pe tot parcursul vieții. Încurajarea participanților să continue să scrie și să se exprime verbal după încheierea activităților poate duce la o dezvoltare continuă a expresivității vorbirii.

În **Concluzii generale și recomandări** sunt sintetizate rezultatele teoretice și metodologice ale cercetării, sunt propuse o serie de recomandări. Cercetarea realizată a abordat o problemă esențială în educația lingvistică și literar-artistică: dezvoltarea expresivității vorbirii la elevii din ciclul primar prin activități de creație literară. S-a propus și s-a validat un model pedagogic bazat pe valorizarea activităților didactice, extracurriculare și extrașcolare, având drept scop sporirea nivelului de expresivitate a comunicării elevilor. Valorile principale ale cercetării sunt sistematizate în următoarele *concluzii*:

1. Expresivitatea vorbirii este o dimensiune esențială a comunicării umane, incluzând elemente fonologice, stilistice și afective. Studiul subliniază necesitatea unei abordări metodologice inovatoare, axate pe activități ludice și creative care să stimuleze gândirea critică a elevilor. Conceptul de *expresivitate* impune o abordare pluridimensională. Considerată de unii cercetători o problemă de semantică ce aparține tuturor compartimentelor limbii, o manifestare a reacțiilor emotive, suma tuturor mijloacelor de expresie ale limbii poetice, fiind asociată cu noțiunile de fantezie, de estetic, cu tot ceea ce transcende latura pur referențială, cognitivă sau de comunicare a limbajului, în accepția noastră, expresivitatea este un mod de exprimare care servește la comunicarea mai nuanțată a oricărui conținut, afectiv, emoțional sau volitiv.

2. Disciplina *Limba și literatura română* oferă contexte variate pentru exersarea competenței literar-artistice și a celei de comunicare fie prin lectura expresivă și recitarea cu intonație adecvată a unui poem, fie prin expuneri orale pe marginea unui text literar, fie prin diverse activități de creație literară cu caracter ludic și activ-participativ. Încadrându-se în domeniul educației literar-artistice, contribuind, în mod deosebit, la formarea competenței de comunicare și a celei literar-lectorale, expresivitatea vorbirii trebuie cultivată încă din clasele primare.

3. Studiul teoretic și experimental al problemei de cercetare a demonstrat necesitatea elaborării unui construct pedagogic, care să abordeze și să elimine dificultățile expresivității, deficiențele de exprimare și care să fie axat pe teorii și principii ale artei, limbajului, comunicării, educației literar-artistice, ale dezvoltării expresivității vorbirii (coordonata teoretică), pe activități și metode ce stimulează exprimarea liberă și expresivă, desfășurate în cadrul lecțiilor, extracurricular și extrașcolar, pe criterii de evaluare (coordonata metodologică). Modelul

pedagogic respectiv, în felul în care este conceptualizat, ca alternativă a învățământului canonic, asigură buna funcționalitate și competitivitate a procesului de instruire, în general, și dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor mici prin crearea unui mediu lingvistic și educațional adecvat scopului și obiectivelor, esențial pentru explorarea limbajului, expresivității ca factori determinanți pentru o comunicare eficientă.

4. Experimentele realizate în cadrul cercetării au evidențiat dificultăți în expresivitatea vorbirii elevilor, precum articularea deficitară, vocabularul limitat și lipsa intonației adecvate. Factorii determinanți ai acestor probleme sunt mediul lingvistic deficitar, metodele tradiționale de predare și insuficienta valorificare a activităților expresive. Modelul propus oferă soluții prin integrarea unor strategii inovatoare care să faciliteze exprimarea creativă și dezvoltarea gândirii.

5. Rezultatele experimentului pedagogic de formare și ale celui de control au demonstrat creșterea nivelului de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor, acesta fiind ilustrat de capacitatea lor de a citi/recita expresiv un text literar, respectând intonațiile, pauzele, accentele logice, tonul fundamental ale acestuia, de a interpreta, de a redacta compuneri literare, de a utiliza elemente de limbaj artistic în diferite contexte, de textele formabililor create, în cadrul activităților, prin declanșarea capacităților creative, a imaginației, gândirii asociative. Rezultatele confirmă că modelul elaborat este un construct viabil, care poate fi aplicat cu succes în practica școlară în vederea dezvoltării expresivității vorbirii la elevii claselor primare.

Recomandări practice:

1. *Profesorilor pentru învățământul primar:* utilizarea extinsă metodologiilor creative, promovarea interacțiunii sociale și integrarea activităților ludice pentru dezvoltarea expresivității vorbirii, valorificarea potențialului formativ al relației dintre lecțiile la clasă și activitățile extracurriculare.

2. *Autorilor de curriculum, de manuale școlare și de auxiliare curriculare:* revizuirea conținuturilor educaționale pentru a reflecta mai bine particularitățile de vârstă ale elevilor și introducerea unor metode inovatoare de stimulare a creativității verbale și a expresivității vorbirii

3. *Centrelor de formare profesională continuă:* includerea în formarea profesională a cadrelor didactice a metodologiei elaborate pentru studierea dezvoltării expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară.

4. *Specialiștilor în tehnologie educațională:* dezvoltarea de instrumente digitale interactive și platforme online pentru a sprijini activitățile de creație literară și pentru a încuraja expresivitatea vorbirii la elevii din clasele primare.

5. *Părinților și tutorilor:* susținerea copiilor în dezvoltarea expresivității prin implicarea în activități literare acasă.

BIBLIOGRAFIE

1. ARISTOTEL. *Retorica*. București: IRI, 2004. 463 p. ISBN 973792603X
2. BARBU, M. et al. *Metodica predării limbii și literaturii române în ciclul primar*. Craiova: Editura „Gheorghe Alexandru”, 2003. 348 p. ISBN 9738040116
3. BARTHES, R. *Plăcerea textului*. Ch: Cartier, 2006. 226 p. ISBN 9789975794008
4. BUYSENS, E. *Problèmes de sémantique*. În: *Communications et Rapports du Premier Congrès International de Dialectologie générale*. Louvain, 1964. 371 p.
5. CARACOSTEA, D. *Expresivitatea limbii române*. Iași: Polirom, 2000. 323 p. ISBN 973683574X
6. COHEN, J. *Structure du langage poétique*. Universitatea Michigan: Flammarion, 1966. 231 p. ISBN 9782082101233
7. CHATEAU, J. *Copilul și jocul*. București: EDP, 1967. 218 p.
8. COȘERIU, E. *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii*. București: Editura Enciclopedică, 2004. 128 p. ISBN 9734504932
9. COTEAU, I. *Considerații asupra structurii stilistice a limbii*. În: *Probleme de lingvistică generală*, vol. 4. București: Editura Academiei, 1962. 217 p.
10. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie. Volumul I*. București: DPH, 2016. 832 p. ISBN 9786066832953
11. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2002. 464 p. ISBN 9789736810631
12. DE BEAUGRANDE, R.A., DRESSLER, W.U. *Introduction to Text Linguistics*. Éditeur: Longman, 1981. ISBN 9780582554863
13. EFTENIE, N. *Introducere în metodica studierii limbii și literaturii române*. Pitești: Paralela 45, 2008. 344 p. ISBN 9789734704279
14. EKMAN, P. *Emoții date pe față. Cum să citim sentimentele de pe chipul uman*. Trad. Costea Mihaela, Gherman Silviu. București: Editura Trei, 2011. 352 p. ISBN 9789737075598
15. ELIADE, M. *Oceanografie. Ediție: a III-a*. București: Humanitas, 2013. 236 p. ISBN 9789735039486
16. ELKONIN, D.B. *Psihologia jocului*. București: EDP, 1980. 335 p. COD: UNU15862
17. GORAȘ-POSTICĂ, V. *Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare*. În: *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: CE PRO Didactica, 2008. 204 p. ISBN 9789975976343
18. HEIDEGGER, M. *Originea operei de artă*. București: Humanitas, 1995. 383 p. ISBN 9732805390

19. HOBJILĂ, A. *Limbă și comunicare: perspective didactice*. Iași: Editura Universității „A.I. Cuza”, 2016. 682 p. ISBN 9786067142952
20. HORATIUS. *Arta poetică*, trad. D. Popescu. București: Ed. Cartea Rom., 1936. 28 p.
21. HUIZINGA, J. *Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*. București: Humanitas, 2012. 348 p. ISBN 9789735034801
22. ILIE, E. *Didactica limbii și literaturii române*. Iași: Collegium-Polirom, 2014. 336 p. ISBN 9789734647316
23. INGARDEN, R. *Studii de estetică*. București: Univers, 1978. 384 p. Disponibil: <https://rb.gy/skso>
24. ISER, W. *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*. Pitești: Paralela 45, 2006. 412 p. ISBN 978973697810
25. JAKOBSON, R. *Essais de linguistique générale*. Paris: Les Éd. de Minuit, 1963. 255 p.
26. JAUSS, H.R. *Pentru o teorie a receptării*. București: Univers, 1983. 280 p.
27. KRISTEVA, Iu. *Problemele structurării textului. În: Pentru o teorie a textului de R. Barthes. Antologie „Tel-Quel”*. București: Univers, 1980. 495 p.
28. LAZĂR, A. *Elemente de didactica predării limbii și literaturii române în învățământul primar*. Pitești: Tiparg, 2013. 174 p. ISBN 9789737357441
29. LOGEL, D., POPESCU, E., STROESCU-LOGEL, E. *Sinteze de metodică a predării limbii și literaturii române în învățământul primar*. Pitești: Carminis, 2007. 248 p. ISBN 9738418593
30. MARIN, M. *Didactica lecturii*. Chișinău: Cartier, 2013. 134 p. ISBN 9789737526625
31. MARTEA, G. *Omul și creația literară*. Ziarul Națiunea Anul XI <https://ziarulnatiunea.ro> 2016/02/04
32. MOLAN, V. *Didactica limbii și literaturii române*. București: Miniped, 2014. 146 p. ISBN 9789738567474
33. MUNTEANU, Șt. *Stil și expresivitate poetică*. București: Editura Științifică, 1972. 279 p.
34. NEACȘU, I. *Didactica limbii și literaturii române în clasele primare*. Craiova: Aius, 2008. 295 p. ISBN 9731780634
35. PAMFIL, A. *Limba și literatura română în școala primară. Perspective complementare*. București: Art, 2016. 376 p. ISBN 9786067104196.
36. PAVELESCU, M. *Metodica predării limbii și literaturii române*. București: Corint, 2010. 383 p. ISBN 9789731355627
37. PÂSLARU, Vl. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. Chișinău: Museum, 2001. 311 p. ISBN 9975906419
38. PLATON. *Republica. În: Opere*. București: Ed. Științifică, 1986. 486 p. <https://rb.gy/c0gpu>

39. PRUTIANU, Șt. *Antrenamentul abilităților de comunicare*. Iași: Polirom, 2004. 288 p. ISBN 9736815382
40. SÂMIHĂIAN, F. *O didactică a limbii și literaturii române. Provocări actuale pentru profesor și elev*. București: Art, 2014. 408 p. ISBN 9786067100051
41. SCHILLER, F. *Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen*. Berlin: Henricus - Edition Deutsche Klassik Gmbh, 25.04.2016. 110 p. ISBN 978-3843017138
42. SIMARD, C. *Éléments de didactique de français, Langue premiere*. De Boeck, 1997. 200 p. ISBN 9782804126148
43. SLAVE, E. *Expresiv și afectiv*. În: Probleme de lingvistică generală. vol. 2, București: Editura Academiei, 1960. 371 p.
44. STOICA, M. *Pedagogie și psihologie*. Craiova: Editura Gh. Alexandru, 2001. 280 p. ISBN 9738040035
45. STRUNK, W.Jr., WHITE, E.B. *The elements of style*. www.bnppublishing.com (10.08.2006) 164 p. ISBN 9789562912631
46. ȘCHIOPU, C. *Metodica predării literaturii române*. Pitești: Carminis, 2009. 336 p. ISBN 978-973-12-3095-5
47. ȘCHIOPU, C. *Opera literară: receptare și interpretare*. Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2022. 223 p. ISBN 9789975320740
48. ȘEPTELICI, A. *Limba și literatura română în clasele I-IV. Ghid metodologic*. Chișinău: SA Tipografia. Reclama, 2009. 236 p. ISBN 9789975105323.
49. ȘERDEAN, I. *Didactica limbii și literaturii române în învățământul primar*. București: Corint, 2005. 316 p. ISBN 9731350356
50. TODOROV, Tz. *Poetică și stilistică*. Orientări moderne. București: Univers, 1972. 702 p.
51. ULLMANN, St. *Language and style*. Oxford: Basil Blackwell, 1964. 270 p.
52. VIANU, T. *Estetica*. București: Orizonturi, 2010. 432 p. ISBN 9739154719
53. VYGOTSKII, L.S. *Problems of general psychology including the volume thinking and speech*. Moscow: SPRINGER VERLAG GMBH, 1988. 396 p.
54. WALD, H. *Realitate și limbaj*. București: Editura Academiei, 1968. 181 p.

LISTA SELECTIVĂ A PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI

1. Articole în reviste științifice:

1.1. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil:

IANA, T.-I. *Compoziția școlară - dimensiune operațională a procesului de dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor din clasele primare*. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2021, nr. 5 (145), pp. 93-96. ISSN 1857-2103. (index B)

IANA, T.-I. *Gestionarea comportamentelor problematice ale elevilor.* În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2020, nr. 5(135), pp. 63-65. ISSN 1857-2103 / ISSN-e 2345-1025. (index B)

Articole în reviste de cat. C - 1

IANA, T.-I. *Tipologia activităților didactice care valorifică nivelul de dezvoltarea a expresivității vorbirii elevilor din clasele primare.* În: *Revistă de științe socioumane*, 2021, nr. 1(47), pp. 53-59. ISSN 1857-0119. (index C)

2.1. în lucrările manifestărilor științifice incluse în alte baze de date acceptate de către ANACEC

IANA, T.-I. *Parteneriatul educațional cu biblioteca - sursă de valorificare și dezvoltare a expresivității vorbirii elevilor.* În: *Cadrul didactic - promotor al politicilor educaționale*, 2019. Chișinău, Republica Moldova. pp. 701-704. ISBN 987-9975-48-156-4

IANA, T.-I. *Repere teoretice ale dezvoltării expresivității vorbirii.* În: *Probleme actuale ale științelor umanistice. Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*. Vol. 18, Partea 2. 2019. Chișinău. pp. 7-15. ISBN 978-9975-46-235-8

2.2. în lucrările manifestărilor științifice incluse în *Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova*

IANA, T.-I. *Dezvoltarea la elevii claselor primare a expresivității vorbirii din perspectiva curriculară și a manualelor școlare.* În: *Știință, educație, cultură*, Ed. 2023, 13 februarie 2023. Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, 2023, Vol. 2, pp. 360-366. ISBN 978-9975-83-254-0. 978-9975-83-256-4.

IANA, T.-I. *Coordonate epistemice ale dezvoltării expresivității vorbirii elevului / Epistemic coordinates of the development of student speech expressivity.* În: *Școala internațională de metodologie în științele socioumane. Dezvoltarea personală și educația pentru societate: temeuri epistemologice actuale*. Ediția a 4-a. 2020. Chișinău, Republica Moldova. pp. 82-84. ISBN 978-9975-152-62-4

IANA, T.-I. *Dezvoltarea la elevii claselor primare a expresivității vorbirii prin activități de creație literară.* În: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*, Ed. 22, 8-9 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I. Creangă”, 2020, Seria 22, Vol.2, pp. 388-394. ISBN 978-9975-46-449-9; 978-9975-46-451-2

ADNOTARE

Iana Tatiana-Irina

Dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor din clasele primare prin activități de creație literară

Teză de doctor în științe ale educației, specialitatea 532.02 Chișinău, 2025

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (182 de surse), 48 de anexe, 61 de figuri, 1 tabel.

Publicații la tema tezei. 8 lucrări științifice: 3 în reviste științifice atestate 2 - B și 1 - C; 1 lucrare în anale științifice; 4 în materialele conferințelor științifice naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: vorbire expresivă, activități de creație, activități didactice, activități extracurriculare, activități extrașcolare, jocul didactic, competențe de comunicare expresivă.

Scopul cercetării: determinarea fundamentelor teoretice și elaborarea reperelor epistemologice pentru o metodologie a DEV elevilor din clasele primare prin activități de creație literară.

Obiectivele cercetării: identificarea reperelor epistemologice pentru o MDEV prin ACL, diagnosticarea preexperimentală a nivelului de dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor, inventarierea și analiza metodologiei aplicate de profesori, analiza documentelor școlare reglatorii, conceptualizarea și validarea experimentală a MP DEV la elevi, evaluarea nivelului expresivității vorbirii în experimentul de formare și de control, formularea concluziilor și recomandărilor.

Noutatea și originalitatea științifică constau în fundamentarea și valorificarea potențialului activităților de creație în dezvoltarea expresivității vorbirii elevilor; în elaborarea și validarea MPDEV elevilor din clasele primare, care include diverse ACL, desfășurate la clasă și în contexte extracurriculare, extrașcolare, interdisciplinare și un set de activități didactice inovatoare.

Problema științifică soluționată vizează fundamentarea, elaborarea și validarea MPDEV elevilor prin valorificarea activităților de creație, concepute în funcție de potențialul formativ al acestora, de statutul elevului ca subiect al acțiunii educaționale și în corespundere cu principiul continuității (activități didactice-extracurriculare-extrașcolare), sporirea nivelului de expresivitate a vorbirii.

Valoarea teoretică a cercetării: actualizarea și abordarea conceptelor de expresivitate, fundamentarea epistemologică și teoretică a modelului pedagogic, a potențialului ACL, sintetizarea tendințelor și atitudinilor profesorilor, ale elevilor cu privire la necesitatea DEV.

Valoarea aplicativă a lucrării este validată de examinarea pieselor curriculare de limba și literatura română în raport cu principiile MELA, formularea unor recomandări, diagnosticarea nivelurilor de DEV elevilor, elaborarea, aplicarea și implementarea MDEV elevilor prin ACL.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin activitatea didactică a autoarei și a profesorilor-experimentatori, publicații științifice, colaborări interinstituționale.

ANNOTATION

Iana Tatiana-Irina

The development of the expressiveness of the speech of primary school students through creative literary activities

Doctoral thesis in Educational Sciences, specialty 532.02 Chisinau, 2025

The structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography (182 sources), 48 annexes, 61 figures, 1 table.

Publications on the topic of the thesis. 8 scientific papers: 3 in accredited scientific journals 2 - B, 1 - C; 1 communication in scientific annals; 4 communications at scientific conferences.

Key terms: expressive speech, creative activities, didactic activities, extracurricular activities, extracurricular activities, didactic game, expressive communication skills.

Research purpose: determining the theoretical foundations and developing epistemological benchmarks for a methodology for the DEV of primary school students through ACL.

Research objectives: identification of epistemological landmarks for a MDEV through ACL, pre-experimental diagnosis of the level of development of students' expressive speech, inventory and analysis of the methodology applied by teachers, analysis of regulatory school documents, conceptualization and validation of MPDEV in students, assessment of the level of expressive speech in the training and control experiment, formulation of conclusions and recommendations.

Scientific novelty and originality consist in substantiating and capitalizing on the potential of creative activities in the development of students' expressive speech; in developing and validating MPDEV for primary school students, which includes various ACL, carried out in the classroom and in extracurricular, interdisciplinary contexts, and a set of innovative teaching activities.

The solved scientific problem aims to substantiate, develop and validate students' MPDEV by capitalizing on creative activities, designed according to their formative potential, the student's status as a subject of educational action and in accordance with the principle of continuity (didactic-extracurricular activities), increasing the level of expressiveness of speech.

Theoretical value of the research: updating and approaching the concepts of expressiveness, epistemological and theoretical substantiation of the pedagogical model, the potential of ACL, synthesizing the tendencies and attitudes of teachers and students regarding the need for DEV.

The applicative value of the work is validated by examining the curricular pieces of Romanian language in relation to the MELA principles, formulating recommendations, diagnosing students' DEV levels, developing, applying and implementing MDEV for students through ACL.

The implementation of scientific results was achieved through the teaching activity of the author and the experimenter teachers, scientific publications, and inter-institutional collaborations.

IANA TATIANA-IRINA

**DEZVOLTAREA EXPRESIVITĂȚII VORBIRII
ELEVILOR DIN CLASELE PRIMARE
PRIN ACTIVITĂȚI DE CREAȚIE LITERARĂ**

**Specialitatea: 532.02 - Didactica școlară pe trepte și discipline de
învățământ
(Limba și literatura română)**

Rezumatul tezei de doctor

Aprobat spre tipar **17.02.2025**
Formatul hârtiei 60 x 84 1/16
Hârtie offset. Tipar offset.

Tiraj: 50 ex.
Coli de tipar: 1,7
Comanda nr.52

Centrul Editorial-Poligrafic al UPS „Ion Creangă” Str. Ion Creangă 1, Chișinău, MD-2069